

Araştırma Makalesi <https://doi.org/10.46868/atdd.56> *Original Article*

Cevdet Bey ve Oğulları Romanında Kadın

Edanur Sancak*

ORCID:2002-2000-3220-0420

Öz

Orhan Pamuk'un 1970'li yıllarda yazmış olmasına karşın yayımlanmak için 1982 yılına kadar bekleyen romanı *Cevdet Bey ve Oğulları*, onun ilk eseri olmasının yanında, ilerleyen yıllarda kaleme aldığı romanlardan biçim açısından daha farklı yollar denediği bir çalışmadır. Gerek bireysel gerek toplumsal konuları ele alışıta olsun "öteki" olgusuna Orhan Pamuk'un romanlarında çok sık rastlanır. Orhan Pamuk romanlarında yoğun bir şekilde "öteki" kavramı üzerinde durur. Hatta çoğu romanının çatışma ve karmaşık unsurlarını bir araya getiren dinamik "öteki" anlatısıdır. Bu çalışmada da önce romandaki öteki "kadın" olgusu hakkında kısa ve genel bir açıklamaya gidilmiş, sonrasında bu olgunun, yani "kadın" olgusunun, *Cevdet Bey ve Oğulları* romanında yer alan Işıkçı ailesinin üç neslini de temsil eden kahramanlarındaki duygu, düşünce, tutum ve davranışları üzerindeki davranışsal boyutları ve etkileri irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Roman, Öteki, Birey, Toplum

Gönderme Tarihi: 30/11/2020

Kabul Tarihi:29/12/2020

---

* Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye, edasancak12@outlook.com

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

SANCAK, E., "Cevdet Bey ve Oğulları Romanında Kadın", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. 7, S. 4., 2020, s. 2500-2516.

Woman in the Novel of Cevdet Bey ve Oğulları

Edanur Sancak*

ORCID:2002-2000-3220-0420

Abstract

Orhan Pamuk's novel *Cevdet Bey ve Oğulları*, though it was written in the 1970s but it could only be published in 1982, beside being his first work, it is also different in terms of format compared to the novels he had written in later years. Whether dealing with individual or social issues, the phenomenon of "the other" is very common in Orhan Pamuk's novels. Orhan Pamuk dwells on the concept of "the other" in his novels intensionally. In fact, it must be said that "the other" is the dynamic which provides the factor of plot and conflict in his many novels. In this study, initially a brief and general description of the other "woman" phenomenon is given. Later on, the impact and extent of the phenomenon of "woman" on the three generations of Işıkçı family's feelings, thoughts attitudes and behaviours in *Cevdet Bey ve Oğulları* have been analysed.

Keywords: Woman, Novel, Other, Individual, Society

Received Date: 30/11/2020

Accepted Date: 29/12/2020

---

* Master, Istanbul Aydın University Department of Turkish language and literature Istanbul, Turkey, edasancak12@outlook.com

You can refer to this article as follows:

SANCAK, E., 'Woman in the Novel of Cevdet Bey ve Oğulları', *Academic Journal of History and Idea*, C. 7, S. 4., 2020, p. 2500-2516.

Женщина в романе Орхана Памука «Джевдет-бей и сыновья»

Резюме

Роман Орхана Памука был написан в 1970-х годах, «Джевдет-бей и сыновья», ожидавшая публикации до 1982 года, представляет собой произведение, в котором он пробовал разные способы с точки зрения формы, чем романы, которые он написал в последующие годы. Орхан Памук в своих романах уделяет большое внимание понятию «другой». Это даже динамичный «другой» рассказ, который объединяет конфликт и сложные элементы большинства романов. В этом исследовании сначала было дано краткое и общее объяснение феномена «женщина» в романе, а затем были даны чувства, мысли и отношения героев этого феномена, а именно феномен «женщина», представляющий все три поколения семьи Ишикчи в романе.

Ключевые слова: Женщина, Роман, Другой, Человек, Общество

Получено: 30/11/2020

Принято: 29/12/2020

Giriş

Orhan Pamuk'un şöhreti 1982 yılında yayımladığı "Karanlık ve Işık" romanıyla başlar. Romanın adı daha sonra "Cevdet Bey ve Oğulları" olarak değiştirilir. Orhan Pamuk ilk romanı ile 1979 Milliyet Roman Ödülünü, Mehmet Eroğlu ile paylaşır. Orhan Pamuk bu romanda, Işıkçı ailesinin üç nesil aile fertlerinin hayatını anlatırken, Osmanlı'nın yıkılışından Cumhuriyetin ilk dönemi ve 1970 Türkiye'sini bu aile etrafında anlatır. Orhan Pamuk kendi ailesinden esinlenerek bu romanı kaleme almıştır.

Kısaca değinecek olursak Tanzimat romanında kadın, görücü usulü evlilik, kadının eğitimdeki yerinin az olması ve meslek sahibi olamayışıyla ilgili konular işlenmiştir. Kadını bir bütün olarak, kendi benliğiyle ailenin parçası olarak görüp, onun bir birey olarak kabul edilmesine pek rastlanmamıştır. İdeal eş, iyi anne rolü Müslüman Türk kadınlarından seçilirken; kötü kadın tipi ise genellikle ya gayrimüslim ya da kötü yola düşmüş kadınlar arasından seçilmiştir.

Servet-i Fünun romancıları ise kadını birey olarak yansıtmışlardır. Kadının iç dünyasına açılan; duygu ve düşüncelerine önem vermişlerdir. Aşk-ı Memnu romanının kahramanı Bihter ile Eylül romanındaki Suat'ın duyguları ve aşkları Servet-i Fünun dönemindeki kadının yerine (ama aynı zamanda bir ceza hususuna da) örnektir.

Cumhuriyet'in kurulmasıyla birçok toplumsal gelişme olmuştur. Batılılaşma yolundaki sürecimizin bu ivmesinde modernleşme süreci eğitimde ve sosyal yaşamda kendisini göstermiştir. Cumhuriyet dönemi romanlarında kadın, iyi eğitim görmüş, erkeklerle ilişkileri daha özgür fakat geleneklere bağlılıklarından vazgeçmemiş şekliyle sunulur. Tanpınar'ın Huzur romanında anlattığı "Nuran" bunun öne çıkan örneklerindedir.

Cevdet Bey ve Oğulları romanında da Abdülhamit döneminde yaşayan Cevdet Bey'in eş seçimi, ideal eş adayını bir paşanın kızı olarak Nigan Hanım'dır. Cevdet Bey ile nişanlı olan Nigan Hanım'ı, Cevdet Bey'in düşünceleriyle ideal eş olarak görürüz. Cevdet Bey'e göre Nigan Hanım sonuçta bir paşa kızıdır ve Müslümandır. Döneminin iyi eş rolü olarak Nigan Hanım'ı görürken Nusret'in sevgilisi Mari, gayrimüslim ve

Türk olmadığı için Cevdet Bey'in düşüncelerinde kötü, düşkün kadın tipidir. Orhan Pamuk, bu iki tiplere ile dönemin kadın anlayışını yansıtmıştır.

“Cevdet Bey ve Oğulları’nda kendi ailem ve hayatımdan pek çok şey var: Benim dedem de bir zamanlar demiryolu inşa etmişti, Nişantaşı’nda oturdu, eski taş bir evden, daha sonra Pamuk Apartmanı adını alacak bir binaya taşınmışlar, o apartmanı kendileri yapmışlardı. Gene benim büyükannem, amcalar, halam da romanda bir benzeri anlatılan bir aile apartmanında oturlardı. Benim ailemde Cevdet Bey’in aksine tüccarlar, dükkân sahipleri yoktu hiç. Aile hayatının ayrıntıları, Kurban Bayramı’nda yenen öğle yemekleri, Beyoğlu’na gitmek, Maçka’ya yürümek, pazar günleri çocukları arabaya doldurup Boğaz’a gezmeye gitmek ve kavga etmek, aile içi çekişmeler, çevreyle, komşularla olan ilişkiler, bunlar kendi ailemdendir.¹

Roman üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Cevdet Bey’in Nigân Hanım ile evlenmeye hazırlanıp yeni ev baktığı süreç anlatılır. İkinci Bölümde, Cevdet Bey’in iki oğlu ve iki gelini ile Nişantaşı’nda konaktaki aile yaşantısı söz konusudur. Üçüncü bölümde ise konaktan apartman hayatına geçen ailenin kalan üyeleri, torunların yaşantısı anlatılır. Romanda üç kuşak çevresinde 1905’ten 1970’e kadar olan dönemin sosyal yaşamı aktarılır. Roman Cevdet Bey’in tüccarlığı, ağabeyi Nusret ile çatışmaları, Şükrü Paşa’nın kızı Nigân Hanım ile nişanlanması ile başlar. Cevdet Bey, Nişantaşı’nda bir konak satın alarak hayalindeki batılı aileyi bu konakta kurmak ister. Romanın ikinci bölümünde Nigân Hanım ile evlenmiş, bu evlilikten Osman, Refik ve Ayşe adlarında çocukları olmuştur. Romanın bu bölümünde aile, iki gelini Nermin ve Perihan ile beraber konakta hep birlikte yaşarlar. Cevdet Bey’in ölümünden sonra Refik, hayalleri peşinde aylarca kendisi gibi mühendis arkadaşı Ömer’in yanından Kemah’tan dönmez. Osman, babasının kurduğu şirket işleriyle ilgilenir. Ayşe ise İsviçre’ye eğitim için gönderilmiştir. Romanın son bölümünde ise yıkılan konağın yerine apartman yapılmıştır. Romanın son bölümünde değişen İstanbul- Nişantaşı hayatı ve burjuva aile yaşantısı verilmiştir. Refik’in oğlu Ahmet apartmanın çatı katında, Osman, karısı Perihan, çocukları ve Nigân Hanım ayrı katlarda hayatlarına devam etmektedir. Romanın sonunda da Nigân Hanım vefat eder.

1. Evlilik ve Kadın

---

¹ Orhan Pamuk, *Cevdet Bey ve Oğulları*, Karacan Yayınları, İstanbul 1982, s. 129-130.

Cevdet Bey, ağabeyi Nusret'in hastalandığını, ağabeyinin Ermeni sevgilisi Mari Çuhacıyan'dan gelen mektupla öğrenir. Cevdet Bey, ağabeyi Nusret'in Hıristiyan ve tiyatrocü bir kadın ile birlikte yaşamasına şaşırır. Cevdet Bey, üç kez yüzünü gördüğü Şükrü Paşa'nın kızı Nigân Hanım ile evlilik hazırlıkları yapmaktadır. Nusret'in Cevdet Bey'e nişanlıni kaç kez gördün sorusu üzerine Cevdet Bey sevmek ve evlilik konusu için kadın seçimini düşünür. Cevdet Bey'in evlenilecek kadın ve evlenilmeyecek kadın tutumu burada karşımıza çıkmaktadır. Cevdet Bey'in kadına bakış açısı, mesleği ve inancı doğrultusundadır.

"Ağabeyiyle birlikte Ermeni kadının da gülüp gülmediğini düşündü. "Evet, belki şirin ve ilginç bir kadın, ama ona hayran değilim tabii!" diye mırıldandı. "Bunu nasıl söyledi? Bu artık utanmazlık! Ama ben o kadına hayran olamam. Çünkü en sonunda o kadın bir aile kadını değil, bir tiyatrocü o... Her akşam yüzlerce göz onu seyrediyor. Doktor nasıl elini öptü? Böyle bir şeyi nasıl yapıyorlar? Eğiliyorlar, uzanıyorlar, kadının elini öpüyorlar, sonra, her zamanki sakin, neşeli halleriyle durmayı başarıyorlar. Çünkü onlar bizim gibi değil."²

Cevdet Bey, evlenebileceği kadının, paşanın kızı olmasını yeğliyor. Cevdet Bey, Batılı, ecnebi kadın ile değil kendi memleketinden soylu bir kız ile evlenebileceğini vurguluyor. Kadın ve evlilik düşüncesini burada görüyoruz.

"Cevdet Bey az önceki sözlerini düzeltme gereğini bir daha duydu: "Bu dediklerini anlayamıyorum. Ama sana şunu tekrarlayayım. Ben Şükrü Paşa'nın kızını parası var, ya da yok diye almıyorum!"

"Ama bir paşa kızını da tercih ediyorsun! Bakma öyle. Bu ayıp bir şey değil. Asıl doğru olan budur. Sen iyi bir aile, iyi yetişmiş bir kız istiyorsun. Bu da şimdi paşalarda, saray çevresinde bulunuyor. Onlar da biraz parası olan birini istiyorlar, seni de uygun gördüler."³

Cevdet Bey'in kayınpederi Şükrü Paşa'nın iki tane eşi olduğunu Cevdet Bey ile konuşmasından anlıyoruz. Şükrü Paşa da kadınları güzelliği yönünden ve evi çekip çeviren zeki kadın olarak tasnif eder. Abdülhamit dönemi olan bu evlilik hayatı dönemi yansıtıyor olabilir.

---

² O. Pamuk, a.g.e., s. 32.

³ O. Pamuk, a.g.e., s. 43- 44.

"Evet, bizim küçük oğlan biraz böyle saftır. Ne saklayayım, oğullarımın annesi güzel olmasına güzeldi, ama biraz kalın kafalıydı. Kızların annesi zekidir. Bu konağı da o çekip çevirir."⁴

Cevdet Bey, Nigan Hanım'ı ikinci kez gördüğünde onu seveceğini düşünür. Cevdet Bey'in buradaki düşüncelerinde Nigan Hanım'ı ailesinden dolayı evlenilecek bir kadın olarak tasvir ettiğini görüyoruz.

"Nigân'ı seveceğini seziyordu. Onu sevmek istediğini önceden çok düşünmüştü. Nigân'ın şimdi kendisini sevmediğini de biliyordu. Ama az önce gördüğü o hareketli şeyin, ailesi ne kadar tuhaf, eski ve kendisine uzak olsa da kocasını sevmek için yetiştirildiğini de biliyordu. Haklı olduğunu bir kere daha düşündü, heyecanlandı, gözlerinin nemlenmesinden korktu. "Yaşıyorum!" diye mırıldandı."⁵

Cevdet Bey'in eşi Nigân Hanım yıllar sonra istediği gibi aileye sahip olduğunu düşünen biridir. İki oğlu ve iki geliniyle birlikte Nişantaşı'nda bir konakta yaşarlar. Cevdet Bey ve Nigân Hanım'ın kızı Ayşe, Beyoğlu'nda piyano dersleri alır. Nigân Hanım, Ayşe'yi müzik okulundan ders bitişlerinde almaya gider. Ayşe, annesine kendisini almaya gelmemesini söyler. Nigân Hanım, kızı Ayşe'yi bu hallerinden dolayı evlendirmesi gerektiğini düşünür. Ayşe, zengin bir tüccâr kızı olarak eğitim görmesine rağmen okuldan tek başına eve dönmesine annesi tarafından iyi gözle bakılmaz. Nigân Hanım, aile dostu Leyla Hanım'ın oğlu Remzi ile Ayşe'yi evlendirmeyi düşünür. Nigân Hanım'ın bu düşüncelerinden görücü usulü evliliğe sıcak bakıldığını anlıyoruz. Nigân Hanım'ın bu düşüncelerinin olduğu romanın aktüel zamanı 1936 senesidir.

"Evlendirmeli bu kızı, diye söylendi. "En kısa zamanda mutlaka evlendirmeli. Evlenmezse sinirli, mızımız bir sulugöz olup çıkacak. Şu haline bak! Sözüm ona on altı yaşında... Evlendirmeli!"⁶

Cevdet Bey'in kızı Ayşe Beyoğlu'nda piyano dersleri alır. Ayşe, kursta Cezmi adında biriyle tanışır. Ayşe, Cezmi ile Beyoğlu'nda Nişantaşı'na yürür. Ayşe'nin bu yürüyüşleri önce ağabeyi Osman tarafından sonra da aile dostları Atiye Hanım tarafından görülür. Nigân Hanım ve Osman bu durumu kendi aralarında konuşur.

---

⁴ O. Pamuk, a.g.e., s. 51.

⁵ O. Pamuk, a.g.e., s. 60.

⁶ O. Pamuk, a.g.e., s. 43- 44.

Osman, Ayşe'yi çağırıp Cezmi hakkında sorular sorar. Osman, Cezmi'nin Ayşe'yi ailesinin maddi durumu dolayısıyla kandırdığını söyler. Ayşe'ye göre durum böyle değildir. Ancak Işıkçı ailesine göre Ayşe, aileye uygun biri ile çevresindeki yine zengin tüccarların birinin çocuğuyla evlenmelidir.

"Sonra birden sordu: "Ne yapıyor onun babası?"

"Öğretmen!" diye mırıldandı Ayşe.

"Öğretmenmiş! Bir öğretmen çocuğu..." Öfkeyle ayağa kalktı. "Seni kandırmış işte! Apaçık ortada! İyi bir ailenin kızı olduğunu anlamış. Seni kandıracak, babamın mirasından sana kalanların üzerine yatacak, bütün ömrünce keyif çatacak... Tabii sana borcunu ödemek için gıy gıy keman çalar..."⁷

Ayşe eğitimi için İsveçre'ye gönderilir. Orada aile dostu Remzi ile görüşmesine sıcak bakılır. Ayşe, İsviçre'den döndükten sonra Remzi ile nişanlanır. Osman bu durumun iş ortağı olan Remzi'nin babası Fuat Bey ile ilişkisini olumlu etkileyeceğini düşünür.

"Birden Nigân Hanım Ayşe'yi hatırladı. Onu İsviçre'ye yollamak için çektiği sıkıntıları, kızının düşüncesizliklerini aklından geçirdi. Korkuyla, "Keman çalan bir oğlanla!" diye mırıldandı. Sonra bu konuya denk düşen o çok yaygın atasözünü hatırladı: "Zaten tam davulcuya, ya da zurnacıya varacak kafada bir kız o!" Ama tatsız şeyleri düşünmek istemiyordu. Zaten kızı da İsviçre'ye yollamışlardı. Leylâ'nın oğlu da orada olacaktı. Terbiyeli, kibar, efendi bir çocuktuk şu Remzi.

Cevdet Bey ve Nigân Hanım'ın küçük oğlu Refik, işlerle ilgilenmeyi bırakıp odasında kitap okumaya gömülür. Nigân Hanım bu durumdan hoşlanmaz. Refik, mühendis arkadaşı Ömer'in yanına Kemah'a gider. Refik, köy kalkınma projesi için Türkiye'nin geleceği üzerine kitap yazar. Refik, inkılapların halk tarafından benimsenmesini isteyen bunun için okuyup çalışan biridir. Aylarca İstanbul'a konağa dönmez. Refik'in karısı Perihan, kızı Melek'i tek başına büyütür. Nigân Hanım, Refik'in bu halini gelinine yorar. Burada kadına, erkeği elinde tutması sorumluluğu yüklenir. Nigân Hanım'ın düşüncelerinde bunu görüyoruz.

---

⁷ O. Pamuk, a.g.e., s. 291.

"Sonra Refik'i hatırladı O da çocuktuktu, ama onun şımarıklığı hoş görülecek gibi değildi. Geçenlerde gene bir mektup yazmış, gene gecikeceğini bildirmişti. Bu konu Nigân Hanım'ın yüreğinde bir yaraydı. Bu sözü kendi kendine sık sık söyler, bazen bu yara için Perihan'ı suçladığını fark ederdi: Küçük gelini kocasını evde tutmayı başaramamıştı."⁸

Refik'in aylarca dönmemesi eşi Perihan'ın gururunu dokunur. Perihan, zaman zaman ailesinin yanına dönmeyi düşünse de Refik'i Nigan Hanım ve ailesinin yanında aylarca bekler. Perihan'ın düşüncelerinden kocasının aylarca dönmemesini Perihan'ın gururunu incitse de evi terk etmediğini görüyoruz.

"Benim durumumda olan başka bir kadın ne yapardı?" diye düşündü. Buna her zamanki gibi gene cevap vermedi, çünkü kendi durumunu benzersiz buluyordu. Kendi durumunun benzersiz olmasının nedeni de Refik'in benzersiz olmasıydı: Tanıdığı hiçbir kadının Refik gibi kocası yoktu. Ama kız elbiselerini giydikten sonra bir daha hapsirince kendini cezalandırmak istedi: "Hâlâ bu evde oturuyorum, çünkü gurursuzum!" diye düşündü."⁹

Romanın sonunda Refik, İstanbul'a döner. Refik, şirketteki payını alıp yayınevi kurar. Refik'in kurduğu bu yayınevi batar. Perihan, Refik'i terk eder ve başkasıyla evlenir.

Cevdet Bey'in büyük oğlu Osman, Cevdet Bey gibi çalışkan ve aileye Refik'e göre daha bağlıdır. Osman'ın Cevdet Bey'den farkı ise Keriman adında sevgilisinin olmasıdır. Nigân Hanım ve Osman'ın karısı Nermin durumu farkındadır. Nermin de başkasıyla görüşür. Hatta Nermin'i görüştüğü bu adamla Perihan görür. Nermin, aldatılan bir kadın olmasına karşılık kendisinin de aldatmasını normal görür. Nermin, kocası Osman'ı eve para getiren makine olarak görmesi aile bağının zayıflığını gösterir. Perihan düşüncelerinde Nermin'i, kendisine göre daha özgür ve korkusuz olarak vasıflandırır. Burada aldatılan kadının da aynı hatayı yaptığı gösterilir.

"Her geçen gün Nermin'in Sirkeci istasyonundaki o gülümseyişinin daha cesur ve daha korkunç olduğunu düşünüyor, gülümseyişin aklında boyut değiştirerek kendisiyle alay ettiğini sanıyordu. Gülümseyiş: "Bak, ben bunu yapmaktan çekinmem!" diyordu.

---

⁸ O. Pamuk, a.g.e., s. 319.

⁹ O. Pamuk, a.g.e., s. 336.

“Ben senin anlayamayacağın kadar özgür bir kadını. Sen ise böyle şeylerden yalnızca korkar ve uslu uslu kocanı beklersin...” Gene aynı şeyleri korkuyla aklından geçirdiğini, Nermin’i öğleden sonra yeşil elbisesini giyerek bir yerlere gideceğini düşündüğünü anlayınca başka şeylerle uğraşmak istedi ve gazeteyi açtı.¹⁰

Romanın sonunda Nermin ve Osman evliliklerine devam etmişlerdir. Sadakatsiz evlilik örneğini ve aldatılmasına karşın aldatan kadın örneğini görürüz. Kadının evlilik hayatı içinde değersizleşmesi Nermin karakteri ile işlenir.

Refik’in arkadaşı Ömer, Nazlı ile Ömer’in teyzesinin evinde tanışır ve mektuplaşırlar. Ömer, teyzesi ve eniştesi ile Milletvekili Muhtar Bey’in kızı Nazlı’yı babasından istemeye giderler. Ömer’in eniştesi, Muhtar Bey’den Nazlı’yı isterken, gençlerin anlaşıp görüşüğünü söyler. Muhtar Bey, kızının kendisinden habersiz görüşmesine sinirlenir ve tavırlarıyla bunu belli eder. Dönemin şartlarında kadınların genellikle görücü usulü evlenmelerine sıcak bakıldığını anlıyoruz.

“Kendi kendilerine görüşmüşler, anlaşmışlar. İkinin de aklı başında. Bana kalırsa bizlere söz bile düşmez. Doğrusu da bu galiba. Bize söz düşmemeli, öyle değil mi? Madem ki onlar aklı başında ve... ve iyi okumuş iki insan, bize kararlarını doğru bulmak düşer.” Bunları kendi kendine tartışıyormuş gibi düşünceli bir tavırla söyledikten sonra, galiba gerçekçilikte fazla ileri gittiğine karar vererek ekledi: “Böyle olmalı, böyle olmalı, değil mi efendim?”

“Nasıl? Tabii, tabii!” dedi Muhtar Bey. “İşte onun için size şunu soruyorum: Yeğenim kızınızla evlenmek istiyor. Siz razı mısınız?” Muhtar Bey şaşkınlıktaydı. Sanki hiç beklemediği bir şey işitmişti. Koltuğunda kıpırdanıyor, yardım bekliyormuş gibi Nazlı’ya bakarak kıvranıyordu. Ömer de suçluluk duyuyordu. Telaşlı hareketlerle kıvranan şu adamdan, böyle tatsız durumlara yolacağı için özür dilemek geliyordu içinden.”¹¹

Nazlı, Ömer’i akşam yemeğine davet eder. Nazlı, Ömer’in nikâh tarihini ertelemesine kızgındır. Nazlı, akşam yemeğinde Ömer’le beraber şarap içtikten sonra kavga ederken ağlar. Muhtar Bey eve erken döner, Nazlı’nın üzgün olduğunu fark eder. Muhtar Bey, kendisinin Batılı olduğunu savunan, kızını da öyle yetiştirdiğini iddia eden

¹⁰ O. Pamuk, a.g.e., s. 339.

¹¹ O. Pamuk, a.g.e., s. 164.

bir babadır. Ancak kızının kendi evinde nişanlısıyla şarap içmesine çok sinirlenir. Ömer'i evden kovar. Nazlı ve Ömer'in nişanı bozulur ve ayrılırlar. Romanın sonunda Ömer, Kemah'a yerleşip çiftlik evi yaptırır ve burada tanıştığı bir kadınla evlenir.

“Tel dolap, benim şişem,” diye mırıldandı Muhtar Bey. Sonra kızının kendisine, doğru yürüdüğünü görerek galiba endişelendi.

“Ne oldu baba size?” dedi Nazlı.

“İyi değilim. İyi değilmişim!” diye mırıldandı Muhtar Bey. Sonra: “Tel dolap... Şarap ha...” diye söylendi ve birden bağırdı: “Delikanlı, delikanlı, sizi böyle, bekâr bir genç kızın evinde bu saatte oturup içmekten menederim!”¹²

Dönemin batılı ve inkılapları savunan biri olarak tanıtılan milletvekili içinde evinde kızının nişanlısıyla içki içmesi o dönemde de normal karşılanmaz.

2. Eğitim ve Kadın

Cevdet Bey'in kızı Ayşe'nin eğitim için İsviçre'ye gönderildiğini biliyoruz. Fakat romanda İstanbul'a döndükten sonra Ayşe'nin eğitimi ya da mesleğiyle ilgili bir şey yoktur. Ayşe, Remzi ile nişanlanır ve evlendirilir. Burada da kadını, eğitim alsada dahi çalışma hayatı içinde göremiyoruz.

Ömer'in nişanlısı Nazlı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat bölümünde okuduğunu biliyoruz. Eğitim alan kadınların genellikle zengin bir tüccar kızı ya da milletvekili kızı olarak karşımıza çıkar.

"Nazlı cevap vermedi. Elbiselerini değiştiriyor, okulda geçen yarım günü gözden geçiriyordu. Edebiyat Fakültesi Vezneciler 'de, Zeynep Hanım Konağı'ndaydı. İki ders boş geçmiş, birinde sohbet edilmiş, birinde de çeviri yapılmıştı. Sonra konaktan çıkmış, ağabey tavırları takınmaktan hoşlanan erkek öğrencilerle Beyazıt'taki havuza kadar yürümüş, tramvaya binmiş, tramvayda da sallana sallana düşünmüştü."¹³

Nazlı ve Ayşe karakterlerinden de gördüğümüz gibi eğitim alan kadınlar da vardır. Fakat evlendikten sonra mesleğini icra eden kadın yoktur. Genellikle ev hanımı olarak hayatlarına devam ederler.

---

¹² O. Pamuk, a.g.e., s. 413-414.

¹³ O. Pamuk, a.g.e., s. 144.

Romanın son bölümünde Refik'in oğlu Ahmet konu edilir. Ahmet, apartmanın son katında yaşayan bir ressamdır. Ahmet, yemeği alt katta yer ve başka masrafları da olmadığı için çalışmaz. Ahmet, Nişantaşı'ndan nefret eden, askeri darbe olacak diye düşüncelere dalan, resimlerini satarak hayatına devam eden bir kahramandır. Ahmet'in Sanat Tarihi bölümünde okuyan kız arkadaşı İlknur ara sıra eve gelir. İlknur'un doktora için Avusturya'ya müracaat ettiğini görüyoruz. 1970'li yıllara tekabül eden bu günlerde kadının artık lisansüstü eğitimde yerini aldığını görüyoruz.

“Seni asistan alacaklar mı?”

“Biliyorsun, kadro.”

“Hâlâ aynı şey!” dedi Ahmet. “Bir çıkış şunlara yahu!”

“Çıkışacağım! Doktora için Avusturya'ya gideceğimi söyledim!”

“Ne?”

“Belki Avusturya'ya gidecektim ya. Müracaat etmiştim. Kabul etmişler.”

Ahmet telâşla: “Gidiyor musun yani?” dedi. Sesinin perdesinden korktu.

“Bunlarla bir şey olacağı yok!” dedi İlknur. “Belki giderim.”

3. Çalışma Hayatı ve Kadın

Cevdet Bey ve Oğulları romanında evde çalışan hizmetçiler dışında çalışan bir kadın kahramana rastlamayız. Eğitim gören kadın da ilerleyen dönemlerde ev hanımı olarak karşımıza çıkar. Romanın başında Cevdet Bey, Nigân Hanım ile evlenmeden önce Haseki'de yalnız yaşar. Cevdet Bey'in uzaktan akrabası Zeliha Hanım, ev işlerini gören evin giriş katında oturan bir kadın olarak yer alır.

"Cevdet Bey kadının arkasından sıkıntıyla baktı, ama dışarı çıkamadı. Evlendikten sonra ondan nasıl kurtulacağını düşündü. Çok uzak bir akraba olan bu kadınla, burada, ana-oğul gibiydiler. Dokuz yıl önce, bu evi satın aldığında, Haseki'de ondan çok daha yakın akrabaları olmasına rağmen, hayatına daha az karışacağını düşünerek bu kadını yanına almıştı. Kimsesiz ve yoksul olan kadın ev işlerini görmek, yemekleri hazırlayıp etrafa çekidüzen vermenin karşılığında dört odalı küçük ahşap evin ilk katında kalıyordu. Cevdet Bey, kadının iyice yayılıp yerleştiği bu kata durduğu yerden

bakarken, “Yanımdan ayrılmaya onu nasıl razı edeceğim?” diye düşündü. Onu evlendikten sonra yanına alamazdı, çünkü tasarladığı evlilik hayatında böyle bir kadının yeri yoktu. Tasarladığı evlilik hayatı, ev işlerini gören insanlarla ilişkisinin, efendi-hizmetçi ilişkisi olması gerektiğini hissettiriyor, buradaki ana-oğul ilişkisinin bu hayata uymayacağını seziyordu. Galiba, Zeliha Hanım da bunu bildiği, Cevdet Bey’in yakında evlenip Haliç’in öte yakasına taşınacağını, bu evin satılacağını öğrendiği için, son zamanlarda daha titiz ve daha gayretkeş olmuştu. Mutfaktan elinde bir tabakla çıkıp koşarak geldi.”¹⁴

Cevdet Bey’in hayal ettiği Batılı aile hayatında kadın hizmetçi ile duygusal bağ dahi bulunmamaktadır. Cevdet Bey’in anne-oğul gibi olduğu Zeliha Hanım, Cevdet Bey evlendikten sonra yeni evinde ve hayatında yer almaz.

4. Türkiye ve Kadın

Nigân Hanım, aile dostlarıyla sohbet ettiği bir gün, Beyoğlu’nda artık kadınlarında gidebileceği lokantaların açıldığı konuşulur. Cumhuriyet dönemi inkılaplarının etkisinin kadınlar üzerinden anlatıldığı görüyoruz.

"Cemile Hanım: “O zamanlar Tünel’de bize göre bir lokanta açıldı diye nasıl sevinmiştik!” dedi.

Macide Hanım: “Bir de o ünlü kulüp vardı, ama oraya hanımların girmesi cesaret işiydi!” dedi.

Cemile Hanım: “Ben bir kere kendimde o cesareti bulmuştum!” dedi. “Ama sonra o kadar utanmıştım ki, evde ağlamıştım. Muhtar götürmüştü beni!”¹⁵

Cevdet Bey’in aile dostu Sait Bey, trenle Fransa’dan gelirken karısı ve kız kardeşinin yurt dışında rahatça içki içebildiğini belirtir. Burada kadının yurt dışında Türkiye’den daha özgür hareket edebildiği belirtilmiştir. Dönemin Türkiye’sinde kadın olmak üzerine küçük bir eleştiri niteliğindedir.

“Hanımlar da içsin,” dedi Sait Bey. “Daha Türkiye’ye gelmedik...”

---

¹⁴ O. Pamuk, a.g.e., s. 12-13.

¹⁵ O. Pamuk, a.g.e., s. 181-182.

Kültüre, zamana, değişen hayata ve Türkiye'ye, gece yarısı trenle yaklaşılan şu bizim sevgili, hüznü memleketimize ilişkin bir şakaydı bu. Sofrada uzun zamandan beri böyle şeylerden söz ediliyor, şakalar yapılıyor, gülüşülüyordu. Sait Bey, herkesle birlikte güldükten sonra, karısına takıldı: Atiye Hanım içkiyi ancak yurt dışında gönül rahatlığıyla içebiliyordu. Bunun üzerine Sait Bey'in kız kardeşi Güler de abisine takıldı: Sait de Fransa'ya her gidişinde şarap ve rakı hakkındaki düşüncelerini değiştiriyordu."¹⁶

---

¹⁶ O. Pamuk, a.g.e., s. 182.

Sonuç

Orhan Pamuk, esekadın-erkek ilişkilerini, kadının aile içindeki yeri, toplumda kadına bakış gibi konuları, dönemi yansıtmaya çalışmıştır. Orhan Pamuk, kendisinin de vurguladığı gibi Türk toplumunda kadının ikiye ayrıldığını düşünür. Yazar, romanında da bu ikiliği belirtmiştir.

Cevdet Bey ve Oğulları romanında üç kuşak ele alınmıştır. Abdülhamit döneminden Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar uzanan Işıkçı ailesinin yaşamını anlatır. Cevdet Bey'in kızı Ayşe ile kadının eğitim hayatı içinde yer aldığını görürüz. Fakat Ayşe'nin piyano kursunda tanıştığı memur çocuğu Cezmi ile uygun görülmeyip Işıkçı ailesi gibi ticaretle uğraşan Fuat Bey'in oğlu Remzi ile düşünülmesi hususu vardır. Yani toplumsal değişmelerle kadın eğitim hayatı içinde yer alsada kadın, görücü usulü evliliklerden, aile baskısından kurtulamamıştır. Ayşe'nin İsviçre'den dönüşte evlenmesinden sonra mesleğini icra ettiği görülmemiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarına tekabül eden, inkılapların hayatı sindirildiği bu dönemde kadını mesleğini icra ederken göremeyiz. Üçüncü kuşaktan torun Ahmet'in kız arkadaşı İlknur'u yüksek lisans için Avustralya'ya gitme arzusunu görüyoruz. Orhan Pamuk, dönemin toplumsal sorunlarını, aile hayatı içinde kadının yerini ve zamanla kadını toplumdaki gelişimini vermiştir.

Romanın başkahramanı Cevdet Bey tarafından da bu algılar romanın başında verilmiştir. Cevdet Bey'e göre gayrimüslim bir kadın ile evlilik hayali düşünülemez. Yine Cevdet Bey, tiyatrocunun bir kadın ile eş olgusunun yan yana getirilemeyeceğini görüyoruz. Batılılaşmış, modern bir aile hayali kuran Cevdet Bey'in düşüncelerinin kadın teması etrafında geleneklerinden bir şey kaybetmediği gösterilmektedir.

Işıkçı ailesinin iki gelini ve kızı Ayşe etrafında şekillenen evlilik hayatı ve eğitim incelenmiştir. Cevdet Bey'in büyük oğlu Osman, aldatan erkek, karısı Nermin tarafından aldatan kadın rolünü üstlenmektedir. Nişantaşı çevresinde Işıkçı ailesi her ne kadar örnek aile modelini temsil etse de hataların üzerinin örtüldüğünü görüyoruz. Refik ve Perihan, Osman'ın evliliğindeki bu durumu bilse de ses çıkartmazlar. Nermin kahramanı ile aldatılınca susan, çocuklarının başında duran kadın rolü yerine özgür ve dik başlılık gösterilmiştir. Kadın kahramanlar Orhan Pamuk tarafından erkeğin gözünden değil, kadınlar kadın kahramanların gözünden verilmiştir. Yazar erkeğin gözünden kadının anlatımını doğru bulmaz.

Cevdet Bey ve Oğulları romanında kadın kahramanlar etrafında evlenilecek kadının kendi kültür ve aile seviyesinde olması, görücü usulü evliliğe sıcak bakma gibi saptamalar yapılmıştır. Batılılaşma sürecindeki Türkiye’de kadın karakter Ayşe ile burjuva ailelerin eğitim için kızlarını yurt dışına gönderdiğini görebiliyoruz. Aynı olguyu Cumhuriyet yıllarında, Ahmet’in kız arkadaşı İlknur’un doktora için Avusturya’dan onay aldığı belirtiliyor. Ancak kadının eğitim hayatında yer alması verilirken, çalışma hayatında kadını görebileceğimiz herhangi kadın kahraman bulunmamaktadır. Orhan Pamuk’un Cevdet Bey ve Oğulları romanı ile dönemin siyasi ve toplumsal durumunun yanı sıra kadının toplumdaki yeri de ortaya koyulmuştur.

Kaynaklar

PAMUK, O., *Cevdet Bey ve Oğulları*, Yapı Kredi Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2018.